

על כנפי הפסנתר

סדרה בת שישה רסיטלים לפסנתר במשכן לאמנויות ע"ש ד"ר ראובן הכט

מנהלת אמנותית: אירנה פרידלנד

קונצרט מס' 5

יום ב', 14 במאי 2012, 19:00, אולם 207

בנגינת

ענבל גוטר

אריק סאטי : מחשבות לפני-אחרונות (1915)

Idylle אידיליה

Aubade מוסיקת בוקר

Méditation הרהור

איגור סטרווינסקי: סונטה (1924)

= 112

Adagietto

= 112

סמואל ברבר: טילים (1942-4)

Un poco allegro

In slow blues tempo

Allegretto

Allegro molto

הנרי קאוול: Ings (1917-22)

Floating ציפה

Frisking פזיז

Fleeting חלוף

Scooting היחפרות

Wafting ריחוף

Seething געש

ג'ון קייג': עונות (1947)

פרלוד I – חורף – פרלוד II – אביב – פרלוד III – קיץ – פרלוד IV – סתיו – פינאלה (פרלוד I)

אריק סאטי: סונטינה בירוקראטית (1917)

Allegro – Andante – Vivace

ענבל גוטר למדה באקדמיה למוסיקה ע"ש רובין באוניברסיטת תל-אביב, שם סיימה את לימודי התואר הראשון והשני בהצטיינות. בעלת תואר דוקטור למוסיקה מאוניברסיטת בוסטון, ארה"ב. השתלמה בכיתות אמן באירופה ובארה"ב. הופיעה בקונצרטים בישראל, צרפת וארה"ב והקליטה לקול המוסיקה ולתחנות המוסיקה הקלאסית WCRB בבוסטון, מסצ'וסטס. הופיעה עם אנסמבלים לביצוע מוסיקה בת זמננו בארה"ב, עם תזמורת אוניברסיטת בוסטון ועם אנסמבל המאה ה-21 בניצוחו של ז'ולט נאג'. השתתפה בפסטיבלים בינלאומיים ובין מוריה נמנים פרופ' יונתן זק, פסקל רוז'ה ופרופ' בנג'מין פסטרנק. ד"ר ענבל גוטר מרצה כיום בחוג למוסיקה באוניברסיטת חיפה.

האקספרימנטאליות המוסיקלית המענגת של המאה ה-20 / מאת: ד"ר ענבל גוטר

תכנית הקונצרט כוללת יצירות מן המחצית הראשונה של המאה ה-20 ומהווה צוהר להתוודע אל ניסיונות שונים ואולי אף משונים מצד מלחינים מן המאה ה-20 ליצור דו-שיח, התכתבות ולעתים אף עימות עם תקופות מוסיקליות ומלחינים מן העבר.

התכנית פותחת וחותמת ביצירות מאת המלחין הצרפתי אריק סאטי (1866-1925), אשר נחשב לשנוי במחלוקת, אקסצנטרי ומרדן, אבל מהווה דמות מפתח בהתהוות המודרניזם המוסיקלי בצרפת. סאטי, שהושפע אידיאולוגית מז'אן קוקטו, יצא לא רק נגד הרומנטיזם הגרמני, אלא גם נגד מוסיקה שמשקפת לשיטתו יומרה ואקדמיזם. סאטי מרד ברעיון של צורה מוסיקלית, ברגולריות של קצב ומשקל ובפונקציונאליות הרמונית. ביצירותיו משתקפת מרדנות זו באופנים שונים תוך שימת דגש על המלודיה כבסיס רעיוני ביצירה מוסיקלית ועל חזרה לפשטות. היצירה הפותחת, 'מחשבות לפני-אחרונות', מורכבת משלושה קטעים, כל אחד מהם מוקדש למלחין אחר: קלוד דביאסי, פול דיוקא ואלבר רוסל. הקטעים נושאים כותרות רומנטיות-לכאורה כגון אידיליה ומדיטציה ולאורך היצירות משולב מלל המופנה למבצע ובו חומד סאטי לצון למוסיקה התוכניתית של המאה ה-19. היצירה האחרונה בקונצרט, 'הסונטינה הבירוקרטית', נכתבה כפרודיה על הסונטינה אופ' 36 מס' 1 בדו מז'ור (1797) מאת המלחין האיטלקי מוציו קלמנטי (1752-1832). יצירתו של קלמנטי נודעת בתור מודל מייצג של צורת סונטה מוקטנת ואבן-דרך בלתי-נמנעת ברפרטואר של תלמידי מקלדת מאז ועד היום. סאטי הכניס מלל היתולי גם ל'סונטינה הבירוקרטית' אלא שהפעם זוהי עלילה של ממש המתארת באופן הומוריסטי ואף סוריאליסטי את קורותיו של פקיד לאורך יום עבודתו במשרד. סאטי משמר את השלד הקצבי של הסונטינה של קלמנטי ואף שומר על דמיון במרכיבים נוספים, אך הוא מעוות באופן היתולי את המבנה המלודי וההרמוני כך שהיצירה נשמעת כאילו היא מפרה במכוון חוקים מוסיקליים קלאסיים. יצירה זו מנבאת את הזרם הניאו-קלאסי שפרח בשנות העשרים.

הסונטה מאת איגור סטרווינסקי (1882-1971) היא דוגמה ליצירה שכתובה בסגנון הניאו-קלאסי. בשנת 1920 עבר סטרווינסקי לפאריס והושפע גם הוא מחזונו של קוקטו כי הסגנון ה-"אנטי רומנטי" עתיד לכבוש את העולם. סטרווינסקי העיד כי הלך-רוח זה דרבן אותו להלחין תוך שימת-דגש על בהירות ודיוק והימנעות מפאתוס מדומה. הקו הניאו-קלאסי השנון והקליל, על מחוותיו לסגנונות מוסיקליים קודמים ושפתו המוסיקלית החדשה, נועד ליצור חזית יעילה נגד הרומנטיזם הגרמני כבד-הראש. שלושת החלקים בסונטה שלפנינו מבטאים שילוב טיפוסי, שנון והומוריסטי, של רטוריקה בארוקית וקלאסית עם מרכיבים מודרניים מובהקים.

היצירה 'טיולים' (Excursions) של המלחין האמריקני הנודע סמואל ברבר (1897-1965) מציגה פן מעט אחר של שימוש במודלים קיימים ושילובם בשפה מוסיקלית מודרנית. ברבר, אשר החל דרכו בהלחנה בסגנון רומנטי-לירי מסורתי, הושפע בשנות הארבעים במידה ניכרת מסגנונו הניאו-קלאסי של סטרווינסקי ובכתיבתו החלו להופיע סמנים מודרניים יותר כגון כרומטיציזם ואף סריאליזם. ביצירה 'טיולים' ניכר משהו מן החדות של סטרווינסקי, אך אין בה שמץ של אירוניה. ברבר עצמו ראה בה מעין מסע אישי, כמעט סנטימנטלי, בין נופים מוסיקליים אמריקניים טיפוסיים. כל אחד מארבעת חלקי היצירה מעניק מבט עכשווי אל עממיות אמריקנית: בוגי-ווגי, בלוז, שיר בוקרים וריקוד מרובע עממי. יצירה זו זכתה למקום כבוד ברפרטואר הפסנתר האמריקני.

המלחין האמריקני הנרי קאוול (1897-1965) מוכר פחות במקומותינו והוא מזוהה עם הזרם הניסיוני בארה"ב. קאוול תרם רבות להרחבת תפיסות צליל, זמן ומקצב, וכן לשימוש בטכניקות נגינה ותיווי לא-קונבנציונליות. עם זאת, יצירותיו לפסנתר מרתקות את האוזן ויפות להפליא. האותיות "ing" משמשות באנגלית כסיומת שגורה למלים המציינות מצבים או שמות פעולה. היצירה "Ings" כוללת שישה קטעים הנושאים כותרות של מצבים או שמות פעולה וקאוול מנסה לייצר רעיונות מופשטים אלו בצלילים תוך שימוש באמצעים מוסיקליים מתקדמים, כגון בי-טונאליות, קלסטרים, חדשנות מקצבית וכיו"ב. ג'ון קייג' (1912-1992), ממשיך דרכו ותלמידו של קאוול, התפרסם כאחד המלחינים הניסיוניים המובילים בארה"ב. קייג' הרחיב את ההגדרה של המושג 'צליל' כך שתכלול בתוכו גם מה שבדרך כלל נכנה בשם 'רעש', הוא אף הרחיב את השימוש במרכיבים אקראיים בהלחנה וביצוע של מוסיקה והתייחס לצורה המוסיקלית כאל כלי קיבול הנקוב בזמן שלתוכו יוצקים תוכן. את היצירה 'עונות' כתב קייג' בעיצומו של תהליך הלחנת הסונטות והאינטרלודים שלו לפסנתר ממותקן שנחשבות ליצירות מופת בספרות המאה העשרים. 'עונות' נכתבה כבלט במערכה אחת לכוריאוגרפיה של מרס קנינגהאם, בתחילה כיצירה לפסנתר סולו ולאחר מכן היא תוזמרה. בקונצרט זה תבוצע הגרסה המקורית לפסנתר. היצירה מחולקת לתשעה חלקים הכוללים את עונות השנה ופרלודים המפרידים ביניהם כאשר החלק הפותח מופיע שוב בסיום כדי לסמל את מחזוריות העונות. מבחינה מוסיקלית היצירה מבוססת על אוספי צליל קבועים ועל פרופורציה קבועה בכל אחד מהקטעים וביצירה כמכלול. אסטרטגיה קומפוזיטורית זו הפכה לחלק בלתי נפרד משפתו המוסיקלית של קייג'.